

« --- Comitatu Minorisa --- castro *Montebui* --- ab occ. ad *ipsa Godda*; circi --- *Clariana* vel ad ipsa *Iorba* ---» (*Dipl. Cat. Vic.*, 276 § 328); 978: *Iorba* (Mas *N.H.Bna* XIII, 207); 1012: *Iorba* (*Cart. St. Cugat* II, 88 = Mas *N.H. Bna.*; *Iorbe*, Aebischer, *Top.* 81; 1066: *Iorba* cit. amb St. Pere d'Ardesa (CCandi, *Mi. Hi. Ca.* II, 8); 1151: *Iorba* (Kehr, *Papsturk.* p. 329); 1164: *Jorba* (*BABL* I, 133); 1175: id. (Alart, *Priv.* 61). En les llistes de parròquies vigatanes del S. XII p.p. Pladevall, hi ha *Iorba* en els docs. 1 i 3, *Yorba en el* 2, 1239: *Jorba* (*BABL* II, 115); 1331: St. Petri de *Jorba* (Junyent, *Mi. Griera* I, 377); 1359: Castell de *Jorba* (*CoDoACA* XII, 54); 1589: *Jorba* (*RLR* IV, 84).

Entre les cites anteriors, la major part de les que no són de l'església¹ o parròquia, són del castell: «*castrum Jorba*» etc. No veig gairebé altra excepció que una del *Li.Fe.Ma.*: «in fines que dicunt *Jorba*» en un document indatat de cap al S. XI (254.12f.).

Més nombroses són encara les dels seus senyors: en massa sobretot les de Guerau de *Jorba*, citat junt amb Arnau de Pontils en un doc. de 1168 (MiretS., *Templ.* 297). Ell mateix signa «Gueraldi de *Jurba*» en un document de 1185 (*Cart. de Poblet*, p. 23), «Geraldus de *Jurba*» en un del mateix any (ibid p. 218). I més sovint amb la *o* acostumada: «Geraldus, -aldi de *Jorba*», docs, de 1164 i 1167 (*BABL* I 133, II 263) i en el *Cart. de Poblet*: Geraldus de *Iorba* a. 1159 i un altre del S. XII (pp. 110, 205). El mateix «Gerallus de *Jorba*» (o un homònim del seu llinatge) signa en cartes de població o franquesa, dels anys 1147, 1148, 1150, 1151, 1163, 1171, 1174, 1175, 1178, 1180, 1182, 1185 i 1192, relatives a Almenar, Esplugua Calba, Vimbodí, Vinaixa, Cambrils, Santpedor, i Puigcerdà (Font Rius, *C.de P. I.*, §§ 64, 67, 79, 88, 92, 120, 140, 148, 153, 157, 161, 175, 183).

En efecte, és evident que la família dels Jorba fou un llinatge prestigiós i de la confiança dels nostres sobirans: un *Iohannes de Jorba* actua en la carta de 1225 de la mateixa col·l., relativa a Juncosa, Els Torms i El Soleràs (§246). Un «Guillelmi de *Iorba*» en el *Li.Fe.Ma.* (171,41, fe d'err.). Berenguer de *Jorba* fou l'any 1326 l'enviat de Jaume II a la Cort Papal d'Avinyó (Finke, *Acta Arag.* II, 825 i ss.).

HOMÒNIMS o parònims. No tinc notes clares i accessibles de tots, però no en deixaré cap per si poden ajudar en el problema de l'origen del nom principal. (2) Fonteta de *žorba* en el te. de Castelló de Farfanya (XIV, 60.29). (3) Una altra, que tinc recollida, també com «Fonteta de *ğorba*», en el te. d'Artana, 25 k. SO. de CastPna. (XXIX 159.26); no coincideix gaire amb la forma que dóna *AlcM* al mateix lloc: «*Xorfa*, font situada prop d'Artana»: qui té raó? La meua cita sabem almenys que és de primera mà.

4) Tindria cabdal abast si en tinguéssim més detalls i fos més que un hapax: un NL *Iorba* consta en un

doc. de 1124, com lloc proper al riu *Huerva* (en nota referent a aquest riu, p.p. *E.E.M.C.A.* v, 532) afl. de l'Ebre que hi desemboca a Saragossa, provinent de l'E. de Daroca i NE de Calamocho. No sé si jo en tenia un altre, o era nota d'un indici, en cèdula extraviada relativa al Manganell (Bages). I dubto molt que interessés per a *Jorba*, ni hi pogui tenir res a veure, un nom, *Iarbo*, recollit en una font de l'Antiguitat (*Dials.Anc. Gaul.* 87, p. 104), majorment vist que Whatmough el qualifica de «púnic».

Pensem si pot cridar l'atenció el fet que els homònims (2) i (3) designin una font, que els inf. qualificaren de «fonteta» (que en aquelles terres no indica pas que tingui poca importància). ¿Indici, però, d'un origen aràbic?: cert que llavors el trisil·labisme del mot animaria a cercar-li una arrel per aqueixa banda: car tractant-se de fonts, hom pensaria en l'arrel *šrb* 'beure', particularment *šurba* que *PAlc.* tradueix «bevida, espt. bevida para gomitar», reparant en la x- de la grafia d'*AlcM*; però cal renunciar-hi perquè no s'hi avé la -g- amb que vaig recollir-ho no sols allí sinó a Castelló de Farfanya, que desacreditada el valor de la variant d'*AlcM*, en confirmar la meua; i en tot cas ens allunyaria del *Jorba* principal.

D'altra banda la -f- d'aquesta variant d'*AlcM.* orientaria, si de cas cap a l'ètimon d'*Aljorf* (V. l'art.), o sigui àr. *ğorf* 'ribast', que per la *f* queda encara més descartat en el nostre problema; si la dada d'*AlcM* té cap valor al que induiria és a separar aquest parònim de la nostra investigació atribuïnt-lo a aquesta etimologia aràbiga, atès que a la Serra d'Espadà ja hi ha pobles de parlar apitxat, que pron. *ç* per *ğ*.

ETIM. Si tanmateix insistíssim a cercar en l'àrab, cercaríem si de cas per la banda de l'arrel *ğrb*, que no és de les més rares, ni estranya al vulgar hispànic; i només amb dues accepcions: 'sarró' (*ğirab* «pera» *RMa.*, «sac de peau» Belot, no en *PAlc.*: acc. que no encoratja gaire a cercar-hi una aplicació toponímica; i *ğarâba* 'scabies' *RMa.*, *PAlc.*, que tampoc hi encoratja; el vocalisme i el sil·labisme s'oposen als de *Jorba*; i *ğrb* no té altres derivats nominals; l'únic, significa 'espirall' potser es plural; però ni això perquè no li sabem altres plurals que els que li dóna Belot: *ğarab* (*PAlc.* i *RMa.*): i *ăğrab* (*RMa.*).

En conclusió per la banda de l'àrab no hi ha res que se sostingui, ni gaire raó de cercar més en aquest sentit, sobretot perquè el *Jorba* principal es troba en una zona on bé es pot dir que ja no hi ha arabismes ni en toponímia.² Tanquem, doncs, tota perspectiva aràbiga.

En canvi tots quatre, i cada un, dels homònims ben establerts, es troben en zones on abunden els noms pre-romans, de la família lingüística ibero-basca: prop de (I) tenim *Ardesa* (St. Pere d'~), dins el mateix terme (cf. la menció de 1066). *Òdena* l'antiga capital de la comarca (el nom del qual es lliga amb el d' *Odèn*